

Bu makaleye atıf yapmak için:

Atmaca, Ayşe Ömür. "‘Filistin’ Baharı: Yükselen Umutlar ve Kaybedilen Barış." *Filistin Araştırmaları Dergisi (FIAD)*, no. 1 (Yaz 2017): 61-79.

“FİLİSTİN” BAHARI: YÜKSELEN UMUTLAR VE KAYBEDİLEN BARIŞ

Ayşe Ömür ATMACA

Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara, Türkiye, (oatmaca@hacettepe.edu.tr @omuratmaca)

Makale Türü: Hakemli Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 15.04.2017, Kabul Tarihi: 07.05.2017

Öz: *Filistin-İsrail sorunu Orta Doğu'nun en önemli ve karmaşık sorunlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Şüphesiz Filistin siyasetinin ve Filistin-İsrail çatışmasının Tunus'ta 2010 yılının sonlarında halkın özgürlük ve adalet talepleriyle başlayan "Arap Baharı" dalgasından etkilenmemesi mümkün değildir. Bu çerçevede bu çalışmada Arap Baharı'nın Filistin topraklarındaki yansımaları, Filistin yönetiminin uluslararasılaşma stratejisi sonucunda Filistin'in BM'de gözlemci devlet olarak tanınması ve tüm bu gelişmelerin Filistin-İsrail sorununa etkisi incelenecektir.*

Anahtar Kelimeler: *Arap Baharı, Filistin Siyaseti, Filistin Diplomasisi, Filistin-İsrail Çatışması,*

PALESTINE'S SPRING: RISING HOPES AND LOST PEACE

Abstract: *Palestinian-Israeli conflict is accepted as one of the most important and complicated problems of the Middle East. No doubt, Palestine and Palestinian-Israeli conflict was not immune to the wave of Arab Spring that began with the popular demands for justice and freedom in Tunisia in the late 2010. In this framework this study will examine the reflections of the Arab Spring on Palestine, UN recognition of Palestine as a "non-member observer state" as a result of Palestinian administration's internationalization strategy, and the impact of all these developments on Palestinian-Israeli conflict.*

Keywords: *Arab Spring, Palestinian Politics, Palestinian Diplomacy, Palestinian-Israeli Conflict,*

Giriş

Filistin-İsrail sorunu 1917 yılında Balfour Deklarasyonu'nun yayımlanmasından ve 1948 yılında İsrail Devleti'nin kuruluşundan günümüze kadar etkilediği aktörler ve yarattığı etkiler bakımından Orta Doğu'nun en önemli ve karmaşık sorunlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Çatışma bölgede dört büyük savaşa ve pek çok silahlı çatışmaya neden olmuş, milyonlarca Filistinlinin topraklarından göç etmeye zorlanmasıyla ortaya çıkan mülteci krizi çevre ülkelerin sosyo-politik yapısını değiştirerek yeni sorunlar yaratmış ve bölgeden ve dünyadan pek çok devletin ve devlet-dışı aktörün meseleye dahil olmasıyla farklı boyutlar kazanmıştır. 1990'lı yıllarda Oslo Barış Görüşmeleri ile taraflar arasında birbirini karşılıklı tanımayaya dayalı ve kapsamlı bir barışa ulaşabilme ihtimali ortaya çıkmış olsa da 2000'li yılların başından itibaren sürecin başarısızlığa uğramasıyla çözümsüzlüğün bedeli tüm bölge için iyice ağırlaşmıştır.

Tunus'ta 18 Aralık 2010 tarihinde ekmek, özgürlük ve adalet talepleriyle başlayan ve "Arap Baharı"¹ olarak isimlendirilen halk ayaklanmaları çok kısa bir zaman içerisinde Mısır, Libya, Yemen ve Suriye'ye sıçrayarak Orta Doğu coğrafyasına büyük bir hızla dalga dalga yayıldı. Orta Doğu'yu yeniden şekillendiren, bölgesel güç dengesinin ve geleneksel ittifakların değişmesine neden olan bu siyasi hareketten şüphesiz Filistin siyasetinin ve Filistin-İsrail çatışmasının etkilenmemesi mümkün değildir. İlk olarak Batı Şeria'da, özellikle de Ramallah, Nablus, Tulkarim ve Beytüllahim şehirlerinde yoğunluklu olarak gözlemlenen protesto gösterilerinde halk hem Filistin'de varolan siyasi bölünme hem de yaşam şartlarındaki zorluklar ve yolsuzluklar karşısında yönetimlerinden hesap sormayı amaçlıyordu. Ancak hem gösterilerin kararlı bir şekilde devam etmemesi hem de Filistin yönetiminin göstericilerin taleplerini karşılamaya yönelik tatmin edici bir siyaset izlemekten kaçınması neticesinde Arap Baharı'nın Filistin iç siyasetinde dönüştürücü bir etki yaratamadığı görülmektedir.

Öte yandan, Arap Baharı ve sonrasında ortaya çıkan Suriye İç Savaşı'nın ardından Filistin meselesinin bölgede ve dünyada öneminin azaldığını ve çatışmanın ikincil hale geldiğini söylemek mümkündür. 2011 sonrası dönemde Filistin ve İsrail arasında barış görüşmelerine tekrar başlanması meselesi sıklıkla dile getirilmiş ve hatta ABD liderliğinde barış görüşmelerine başlamak için bir dizi somut girişimde bulunulmuş olsa da

¹ Orta Doğu'da başlayan halk ayaklanmalarını ilk olarak Marc Lynch Foreign Policy dergisindeki makalesinde "Arap Baharı" olarak isimlendirmiştir. Marc Lynch, "Obama's "Arab Spring"?", *Foreign Policy*, Ocak 6, 2011, Erişim Tarihi: Mart 22, 2017, <http://foreignpolicy.com/2011/01/06/obamas-arab-spring/>.

müzakerelerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine dair etkin bir adım atılamamıştır.

Arap Baharı'nın Filistin-İsrail çatışmasına etkisi üzerindeki tartışmalar çerçevesinde iki temel görüşün hakim olduğunu söylemek mümkündür. Bu görüşlerden ilki Arap Baharı'nın Filistin-İsrail meselesini olumlu bir şekilde etkileyeceği yönündedir. Buna göre Arap Baharı, talepleri ve bölgede yarattığı etkiler de göz önüne alınırsa hem Filistin hem de İsrail yönetimlerini olumlu yönde etkileyecek, dolayısıyla da sorunun çözümüne yönelik yeni bir ivme kazandıracaktır.² 2012 yılında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'ndaki tarihi oylama ile Filistin'e "üye olmayan gözlemci devlet" statüsünün verilmesi ve sonrasında Filistin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM)'ne üye olması da bu çerçevede Arap Baharı'nın Filistin meselesine olumlu yönde bir etkisi olarak görülmektedir. Diğer bir görüş ise Arap Baharı'nın Filistin-İsrail barışını geciktireceği yönündedir. İsrail tarafında hakim olan bu görüşe göre Arap Baharı ile ortaya çıkan belirsizlik ve Müslüman Kardeşler'in güç kazanması bölgede "Batı karşıtı, İsrail karşıtı ve demokrasi karşıtı bir dalga" yaratmıştır.³

Arap Baharı Filistin siyasetini nasıl etkilemiştir? Hamas ve Fetih yöneticileri Filistin halkından, özellikle de gençlerden gelen bu talepler üzerine nasıl hareket etmişlerdir? Filistin'deki gelişmeleri Arap Baharı çerçevesinde yeniden yorumlamak ve uluslararası alanda atılan adımları bu çerçevede yeniden değerlendirmek mümkün müdür? Bu sorular ışığında bu çalışmada Arap Baharı'nın Filistin topraklarındaki yansımaları, Filistin yönetiminin uluslararasılaşma siyaseti sonucunda Filistin'in BM'de gözlemci devlet olarak tanınması ve tüm bu gelişmelerin Filistin-İsrail sorununa etkisi çerçevesinde bir değerlendirme yapılacaktır.

Arap Baharı ve Filistin: Bir Filistin “Bahar”ı Mümkün mü?

Tunus'ta başlayan ve tüm bölgeye yayılan halk ayaklanmalarının etkisi Filistin topraklarına 2011 yılında sirayet etti. Filistin'de ilk olarak Batı Şeria'da başlayan ve Filistinlilerin kendi yönetimlerini protesto ettikleri gösteriler hem yapılaş biçimi hem de talepleri açısından Arap Baharı'nın bir parçası olarak algılandı. Leech'e göre 2011-2012 arasında Batı Şeria'da toplamda 59 olay

---

² Walid Salem, "The Arab Revolutions from a Palestinian Perspective", *Palestine-Israel Journal*, 18 (2012), Erişim Tarihi: Ocak 21, 2017, <http://www.pij.org/details.php?id=1419>, Regan Doherty, "Qatar: Arab Spring makes Israeli-Palestinian peace more pressing", *Reuters*, Mayıs 20, 2013, Erişim Tarihi: Aralık 22, 2016, <http://www.reuters.com/article/2013/05/20/us-qatar-arabs-israel-idUSBRE-94JONW20130520>.

³ Harriet Sherwood, "Binyamin Netanyahu attacks Arab spring uprisings", *The Guardian*, Kasım 24 2011, Erişim Tarihi: Aralık 22, 2016, <https://www.theguardian.com/world/2011/nov/24/israel-netanyahu-attacks-arab-spring>.

gerçekleşti.⁴ Bu protesto gösterilerinin çoğunun Filistin Otoritesi'ne yönelik olduğunu ve Batı Şeria'daki yaşam koşullarındaki kötüleşme sebep gösterilerek yapıldığını söylemek mümkündür.

Filistin topraklarındaki gösteriler tıpkı öncülleri gibi sosyal medya, özellikle de Facebook ve Twitter üzerinden farklı siyasi gruplara üye gençler tarafından örgütlendi⁵ ve bu gençler tıpkı diğerleri gibi kendi yönetimlerinin siyasi başarısızlığını, artan işsizliği ve kötüye giden hayat şartlarını yüksek sesle eleştirmeye başladılar. Sosyal medyanın bu anlamda Filistin'de özellikle 1990'dan sonra doğan ve sonu gelmeyen barış görüşmelerinden yorulmuş genç kuşak tarafından hiçbir kutsallık atfedilmeyen başta Fetih ve Hamas olmak üzere tüm siyasi partilerin açıkça eleştirildiği ve herhangi bir liderinin bulunmadığı bir platform haline geldiğini söylemek mümkündür. Sosyal medyayı kullanan gençler yeni oluşturdukları bir retorikle önceki klişelerden farklı bir vatanseverlik tanımı da yapmaya başladılar. Gazze Şeridi'nin doğu sınırında vurularak ölen Ahmed Al-Herbawi isimli bir Filistinli gencin 19 Ekim'de Facebook sayfasında yaptığı "İkiyüzlülük, adaletsizlik ve yalanın tarafı olan Ramallah Otoritesi'nin de Hamas'ın da yanında değilim" paylaşımı bu duruma en iyi örnek olarak gösterilebilir.⁶

Ashrawi ve Mueser'e göre Filistin topraklarında yaşanan bu ayaklanmaların üç ana sebebi vardı. Bunlardan ilki Filistin'de genç nüfusun çoğunluğu oluşturduğu demografik yapı, ikincisi Filistin yönetiminin açıkça yaptığı yolsuzluklar, üçüncüsü ise Filistin halkının aşağılanma ve küçük düşürülme duygusu ile baş başa kalması idi.⁷ Filistin yönetiminin kendi halkının gözünde meşruiyetini kaybetmesinin yukarıda belirtilen hususlar dışında da nedenlerinin olduğu söylenebilir. Örneğin işgal altındaki Filistin topraklarında Filistin Yasama Konseyi'nin görev süresinin 2010 yılında dolmasına rağmen Hamas'ın iktidara geldiği 2006 parlamento seçimlerinden beri seçim yapılmaması Filistin halkının kendi yönetimlerine karşı yaşadıkları hayal kırıklığının bir başka nedeni olarak gösterilmektedir. Ayrıca 23 Ocak 2011 tarihinde El Cezire tarafından sızdırılan "Filistin Belgeleri"nde Filistin tarafının

⁴ Philip Leech, "Who owns "the spring" in Palestine? Rethinking popular consent and resistance in the context of the "Palestinian State" and the "Arab Spring", *Democratization*, 22: 6, (2015).

⁵ Hazem Balousha, "From Ramallah to Gaza: Palestian youth on social media", *Arab Media Report*, Ekim 17, 2003, Erişim Tarihi: Aralık 18, 2016, <http://arabmediareport.it/en/tra-ramallah-e-gaza-i-giovani-palestinesi-sono-sui-social-network/>.

⁶ Asmaa Al-Ghoul, "Is this Palestine's Arab Spring?", *Al-Monitor*, Aralık 7, 2015, Erişim Tarihi: Aralık 25, 2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/12/palestinian-intifada-arab-spring.html#ixzz4czgQz00>.

⁷ Hanan Ashram ve Marwan Muasher, "Palestine and the Arab Spring", *Carnegie Endowment for International Peace*, Mayıs 27, 2001, Erişim Tarihi: Aralık 27, 2016, <http://carnegieendowment.org/2011/05/27/palestine-and-arab-spring-event-3269>.

İsrail'e verdiği ödünler, Filistin Yönetimi'ne verilen popüler desteğin gerilemesine ve yönetimin meşruiyetinin sorgulanmasına yol açmıştır.⁸

Sonuç olarak “15 Mart Gençlik Hareketi”, “Filistin'e İltibar”, “Aç Mideler için Savaş”, “Bağımsız Gençlik Hareketi” ve “Ülkemizi Seviyoruz” gibi farklı siyasi görüşlere sahip olan bu genç grupların temel olarak talepleri Filistin'de özgür ve adil seçimlerin yapılmasının sağlanması, Hamas-Fetih çatışmasına bir son verilmesi ve İsrail ile müzakerelerin sonlandırılması şeklinde özetlenebilir.⁹

Protesto gösterileri ilk olarak Batı Şeria'da ve daha sonra Gazze'de Ocak 2011'de Mısır'da, Tahrir Meydanı'nda gerçekleşen ayaklanmalara destek amacıyla başlatılmış daha sonra da Filistin yönetimine yönelik siyasi reform talepleriyle devam etmiştir.¹⁰ Filistin yönetiminin 2006 seçimlerinden sonra fiili olarak ikiye ayrılması ve bu durumun barış sürecini olumsuz yönde etkilemesi Filistinli gençlerin dile getirdiği en büyük sorunlardan biri olmuştur. İlk olarak Şubat-Ekim 2011 tarihleri arasında Batı Şeria ve Gazze'de Hamas ve Fetih'in uzlaşması ve Filistin'de açılan seçimlerin yapılması yönündeki taleplerle ortaya çıkan genç protestocular¹¹ daha sonra Eylül 2012'de yaklaşık 10 gün süren gösterilerde El Halil, Ramallah, Betlehem ve Cenin şehirlerinde yaşam koşullarındaki zorluk, Filistin Otoritesi Başbakanı Selim Fayyad'ın neden olduğu ileri sürülen ekonomik kriz ve Filistin ekonomisini İsrail'in kontrolüne bırakan 1994 Paris Protokolü'nü eleştirerek Filistin Yönetimi Başbakanı Selim Fayyad'ı istifaya çağırmıştır. Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas Batı Şeria'da artan gösterilerin ardından “Filistin Baharı”nın başladığını söylerken ayaklanmalar hem Fetih'in etkin olduğu Batı Şeria'da hem de Hamas'ın etkin olduğu Gazze Şeridi'nde yerel polis güçleri tarafından bastırılmaya çalışılmıştır.¹²

Her ne kadar protesto gösterileri kolluk kuvvetleri tarafından bastırılmış olsa da halktan gelen isteklere, özellikle de Filistin yönetiminin fiili bir şekilde

⁸ El Cezire tarafından ortaya çıkarılan “Filistin Belgeleri”ne göre FKÖ liderliği Filistin ulusal mücadelesinde çok önemli yer tutan Filistinli mültecilerin “geri dönüş hakkı” ve sınırlar gibi pek çok konuda İsrail'e ödün vermiştir. “Palestine Papers”, *Al Jazeera*, Ocak 23, 2011, Erişim Tarihi: Aralık 28, 2016, <http://www.aljazeera.com/palestinepapers/>.

⁹ “The Palestinian Protests of September 2012: The Birth of a Social Protest Movement”, *Arab Centre for Research and Policy Studies*, Eylül 17, 2012, Erişim Tarihi: Mart 22, 2017, <http://english.dohainstitute.org/release/94454f0f-ed0b-40c1-b9b3-58c5b6f0b525>.

¹⁰ Nicola Pratt, “The “Arab Spring” and the Israel-Palestine Conflict: Settler Colonialism and Resistance in the Midst of Geopolitical Upheavals”, *Ortadoğu Etütleri*, 5: 1, (2013), s. 12.

¹¹ Pam Bailey, “Palestinians call for unity protest on 15 March”, *The Electronic Intifada*, Şubat 28, 2011, Erişim Tarihi: Aralık 2, 2017, <http://electronicintifada.net/content/palestinians-call-unity-protest-15-march/9249>.

¹² “President says Palestinian Spring has begun”, *Ma'an News Agency*, Eylül 5, 2012, Erişim Tarihi: Ocak 17, 2017, <http://www.maannnews.com/Content.aspx?id=517618>.

bölünmüşlüğüne son verilmesi yönündeki taleplere tamamen kayıtsız kalınmadığını söylemek mümkündür. Baskıların neticesinde 2011 yılında Mısır'ın arabuluculuğunda Fetih ve Hamas görüşmeleri başladı. Filistin Otoritesi Devlet Başkanı Mahmud Abbas ve Hamas lideri Halid Meşal tarafından uzlaşma anlaşması 3 Mayıs 2011'de imzalanırken anlaşmada teknokratlar tarafından oluşturulacak bir geçiş hükümetinin kurulacağını ve Filistin Yasama Konseyi (FO'nin yasama organı) ile Filistin Ulusal Konseyi (PLO'nun yasama organı) için en geç 1 yıl içerisinde seçimlerin yapılacağını altı çizildi.¹³ Ancak Kahire Anlaşması'nda verilen sözler yerine getirilmedi ve Haziran ayında birlik kabinesinin konuşulduğu görüşmeler temel olarak kurulacak olan kabinede başbakanın kim olacağı yönündeki fikir ayrılıkları nedeniyle çıkmaza girdi. 1 Şubat 2012'de Filistin Otoritesi Temmuz ayında yerel seçimlerin yapılacağını duyurmuş olsa da varolan Hamas-Fetih bölünmesinden dolayı seçimler önce 22 Ekim 2012'ye, daha sonra da belirsiz bir tarihe ertelendi.¹⁴ Fetih ve Hamas arasında birlik hükümetinin kurulması için daha sonraki tarihlerde de pek çok uzlaşma görüşmeler yapılmış olsa da bu görüşmelerden somut bir netice alınamamış olması Filistinli gençlerde büyük bir umutsuzluğa neden oldu.

Genel olarak bakıldığında Filistin topraklarındaki protesto gösterilerinin Arap Baharı'ndan etkilenecek ortaya çıktığı görülmektedir. Her ne kadar 2011-2012 yıllarında Filistin topraklarında görülen ayaklanmaların üçüncü bir intifada¹⁵ hareketi olup olmadığı konusu üzerine tartışmalar yapılsa da göstericilerin sosyal medyanın örgütlenmedeki etkisine, demografik özelliklerine ve taleplerine baktığımızda bu protestoların bir intifada hareketi olduğunu söylemek mümkün değildir. Filistin halkı bu sefer İsrail'e karşı değil, görüşmelerin kesilmesinden sonra barış sürecinde bir yere ulaşamamış olmanın verdiği hayal kırıklığı ve hayat şartlarının zorluğu nedeniyle tipki Tunus, Mısır, Bahreyn, Yemen ve Suriye'de olduğu gibi ekonomik ve siyasi reform talepleriyle Filistin yönetimine karşı sokaklara dökülmüştür. Ancak elbette Filistin'deki ayaklanmaların ve sonuçlarının Arap Baharı dalgasından

¹³ "Agreement between Fatah and Hamas Cairo", Mayıs 3, 2011, Erişim Tarihi: Ocak 18, 2017, http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/OPt_AgreementFatahHamas2011.pdf.

¹⁴ Ali Waked, "Palestinian local elections postponed", *Ynetnews*, Haziran 10, 2010, Erişim Tarihi: Kasım 17, 2016, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3903431,00.html>.

¹⁵ "Is This a Palestinian Spring, Or a Coming Third Intifada?", *Al Monitor*, Ekim 3, 2012, Erişim Tarihi: Ekim 22, 2015, <http://www.al-monitor.com/pulse/ru/politics/2012/10/new-palestinian-intifada>, Ashraf Ezzat, "Third Intifada Underway", *Dissident Voice*, Mayıs 9, 2011, Erişim Tarihi: Ekim 22, 2015, <http://dissidentvoice.org/2011/05/third-intifada-underway/>, Jacob Høigilt, "Why is there no third intifada?"

An analysis of youth activism in the West Bank", *Peace Research Institute Oslo (PRIO)*, (2013), Erişim Tarihi: Ekim 22, 2016, http://www.hf.uio.no/ikos/english/research/projects/new-middle-east/publications/2013/5_hoigilt.pdf.

etkilenen ülkelerden farkı vardır. Bu farkın en büyük nedenleri Filistin yönetiminin diğer ülkelerin aksine tam bağımsız olmaması, diğer bir deyişle işgal altında olması ve 2006 seçimlerinden sonra Filistin siyaseti de kendi içinde Hamas ve Fetih yönetimleri arasında ikiye bölünmüşlüğüdür.

Görüldüğü gibi Filistin’de tıpkı Arap Baharı’nı etkileyen diğer Orta Doğu ülkelerinde olduğu gibi ekonomik, sosyal ve siyasi taleplerle başlayan bu halk ayaklanmaları kayda değer bir kazanımla sonuçlanmamıştır. Protestolar çok büyük bir halk desteği almazken iktidarda bulunan güçleri yerinden edememiş, yolsuzluk ile suçlanan Başbakan Selim Fayyad gücünü korumayı başarmıştır. Bu süreçte Filistin iç siyaseti açısından Hamas ve Fetih’in yakınlaşması önemli bir gelişme olarak kabul edilse de bu yakınlaşmanın orta ve uzun vadede Filistin’in geleceği açısından olumlu sonuçlar doğurduğunu söylemek mümkün değildir. Arap Baharı’nın ilk aylarında Tunus ve Mısır’da diktatörlerin devrilmesi ve Müslüman Kardeşler’in iktidara gelmesi her ne kadar Hamas’ın lehine sonuçlanacağı gibi bir beklenti ortaya çıkarsa da 2013 yılında Mısır’da Devlet Başkanı Mursi’ye yönelik gerçekleşen darbe sonrasında bu beklentiler suya düşmüştür. Dahası hem Batı Şeria’da Fetih hem de Gazze’de Hamas yönetimleri protestoculara karşı uyguladıkları şiddet sonucunda zaten yolsuzluklardan dolayı zayıflamış olan meşruiyetlerine bir yenisini daha eklemişlerdir. Dolayısıyla Filistin iç siyasetinin Arap Baharı’ndan etkilenerek ortaya çıkan hareketler sonucunda daha da zayıfladığı söylenebilir.

Filistin Diplomasisi: Birleşmiş Milletler’in Filistin Oylaması ve Sonuçları

Filistin iç siyaseti Arap Baharı’nın etkisiyle protesto hareketleri ile çalkalanırken aynı dönemde uluslararası platformlarda da Filistin’in geleceğini ilgilendiren önemli kararlar alınmaktaydı. Filistin topraklarında gösteriler devam ederken 23 Eylül 2011 tarihinde Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas Birleşmiş Milletler’e tam üyelik başvurusu yaptı.¹⁶ Elbette tam üye olabilmek için BM Güvenlik Konseyi’nin onayı, başka bir deyişle ABD’nin onayı gerektiği için bu başvurunun kabulü beklenmiyordu, ancak başvurunun bizatihi kendisi ve başvuru görüşülürken Filistin’in UNESCO’ya tam üye olarak kabul edilmesi¹⁷ Filistin’in uluslararası alanda tanınması yolunda sembolik bir öneme sahipti.

Filistin yönetimi bir yıl sonra, Eylül 2012’de üyelik başvurusunu BM Genel Kurulu’na sundu ve 29 Kasım 2012 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel

---

¹⁶ “Application of the State of Palestine for Admission to Membership in the United Nations”, *The President of the General Assembly*, Eylül 23, 2011, Erişim Tarihi: Ekim 28, 2016, <http://www.un.org/en/ga/president/66/Letters/PDF/Palestine%20Application%20for%20Admission%20-%202023%20September%202011.pdf>.

¹⁷ “UNESCO votes to admit Palestine as full member”, *UN News Centre*, Mart 31, 2011, Erişim Tarihi: Kasım 1, 2016, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=40253#.WPGAvGUoPFI>.

Kurulu Filistin'e, "üye olmayan gözlemci devlet" statüsü veren 67/19 sayılı kararı oyladı. Oylama sonucunda 138 ülke olumlu yönde oy kullanırken 9 ülke red oyu verdi, 41 ülke ise çekimser kaldı.¹⁸ Dünyada hali hazırda 193 ülkenin 136'nin, diğer bir deyişle dünya nüfusunun yaklaşık % 70'inin tanıdığı Filistin Devleti'nin statüsü hakkında BM Genel Kurulu'nun yaptığı bu değişiklik Filistin Devleti'nin *de facto* olarak tanınması anlamına gelmektedir.

Elbette tarihsel sürece göz atacak olursak Filistin Devleti'nin uluslararası toplum tarafından tanınmasının yeni bir gelişme olmadığını söyleyebiliriz. Hatırlayacak olursak Filistin Bağımsızlık Bildirgesi 15 Kasım 1988'de Cezayir'de Yaser Arafat tarafından okunmuş ve daha sonra da Arafat'ın BM Genel Kurulu'nda yaptığı tarihi konuşmanın ardından 43/177 sayılı karar ile kabul edilmişti.¹⁹ 104 devlet tarafından onaylanan karar, ABD ve İsrail tarafından reddedilmiş olsa da 1988 kararı ile Filistin'in İsrail'in varlığını tanıdığını ve sorunun çözümünde iki devletli senaryoyu kabullediğini teyit ettiğini söylemek mümkündür. Bu açıdan bakılacak olunursa, BM Genel Kurulu'nda 2012 yılında alınan karar, iki devletli çözüm ile ilgili umutların azalmaya başladığı bir dönemde, 1988'de, yani tam yirmi dört yıl önce alınmış olan kararın yeniden vurgulanmasından başka bir şey değildir.

2012 yılındaki BM Genel Kurul oylamasından sonra Filistin Otoritesi'nin Avrupa ülkelerinin parlamentolarından da açık destek almaya başladığını söylemek mümkündür. 2014 yılı itibari ile İngiltere, İspanya, Fransa, İrlanda ve Portekiz parlamentoları hükümetlerini Filistin Devleti'ni tanımaya çağıran karar tasarılarını onayladılar. İsveç 30 Ekim 2014 tarihinde Filistin Devleti'ni tanıyan ilk Avrupa Birliği üyesi devlet oldu ve 10 Aralık 2015'te İsveç'in başkenti Stokholm'de Filistin Büyükelçiliği açıldı. 13 Mayıs 2015 tarihinde ise Vatikan Filistin Devleti'ni tanıdı. Tüm bu olumlu gelişmelerin ardından Avrupa Adalet Divanı'nın Hamas'ı terör listesinden çıkarması da Filistin yönetimi tarafından büyük memnuniyetle karşılandı.²⁰

Filistin'in bu dönemdeki diplomatik çabalarının bir başka örneği ise 31 Aralık 2014 tarihinde Ürdün'ün Arap ülkelerinin koordinasyonunda İsrail-Filistin meselesine yönelik hazırlanan bir barış tasarısını Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne resmen sunmasıdır. Tasarıda İsrail'den 2017'ye kadar işgal ettiği Filistin topraklarından çıkarak 1967 öncesi sınırlara çekilmesi talep edilirken, başkenti Doğu Kudüs olan bir Filistin Devleti'nin kurulması ve İsrail

¹⁸ "Resolution adopted by the General Assembly on 29 November 2012", *UN General Assembly*, Aralık 4, 2012, Erişim Tarihi: Kasım 12, 2016, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/67/19.

¹⁹ "Question of Palestine", *UN General Assembly*, Aralık 15, 1988, Erişim Tarihi: Aralık 12, 2016, <http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r177.htm>.

²⁰ Bruno Oliveira Martins, "A Sense of Urgency: The EU, EU Member States and the Recognition of the Palestinian State", *Mediterranean Politics*, 20:2, (2015).

ile Filistin’in barış içerisinde birlikte yaşaması öngörülüyordu.²¹ Tasarı Güvenlik Konseyi’nden 8 olumlu, 5 çekimser ve 2 olumsuz oy alarak geçemediyse de meselenin Güvenlik Konseyi’nde dile getirilmesi tıpkı daha önce yapılan tam üyelik başvurusunda olduğu gibi sembolik bir öneme sahiptir.

Filistin açısından tarihi öneme sahip bu gelişmeyi Arap Baharı’nın Filistin sorununa yansımaları olarak değerlendirmek mümkündür. Filistin Otoritesi’nin meseleyi İsrail’le ikili görüşmelerden uluslararası ortama taşınması Filistin halkının yirmi yılı aşkın bir süredir devam eden başarısız barış görüşmelerine yönelik tepkisinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Elbette BM’in bu kararının sadece sembolik bir anlamının olduğu söylenebilir, zira karar ne Batı Şeria’daki durumu ne de varolan sınırları değiştirmektedir. Ancak BM’in ve Avrupa devletlerinin aldıkları kararlar Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas’ın uluslararası alanda gösterdiği diplomatik çabalarının karşılık bulduğunu ve özellikle kalıcı bir barıştan uzaklaşmaya başlanan bu dönemde Batılı devletlerin iki devletli çözüme bu yolla katkıda bulunmak için çaba sarfettiklerini göstermektedir. Kazanılan diplomatik başarı ayrıca Filistin Otoritesi’nin halkının nezdindeki meşruiyet problemini azaltmış ve Filistin topraklarındaki halk ayaklanmalarını bir süreliğine durdurmaya başarmıştır.

Ancak madalyonun diğer tarafından bakacak olursak BM’in kararının İsrail’de olumlu bir hava yarattığını söylemek mümkün olmayacaktır. Diplomatik olarak Filistin’in BM nezdinde üye olmayan gözlemci devlet statüsünü kazanması İsrail’e göre Oslo Anlaşmaları’nın ihlali anlamına geliyordu.²² İsrail ve ABD BM Genel Kurulu’nun aldığı bu kararın hemen ardından kararı kınayan açıklamalar yaparlarken oylamanın hemen ardından İsrail hükümeti Doğu Kudüs’te yeni yerleşim birimlerinin inşasına onay vererek bu konudaki tepkisini ve tavrını sert bir şekilde göstermiş oldu.

Bu dönemde Mahmud Abbas önderliğindeki Filistin diplomasisinin çabalarının en önemli sonuçlarından biri de Filistin Devleti’nin Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM)’ye katılmasıdır. 1 Ocak 2015 tarihinde UCM’nin kurucu anlaşması olan Roma Statüsü’nü imzalayan Filistin Devleti 1 Nisan

---

²¹ Andrew Buncombe, “UN rejects Palestinian resolution to end Israel’s occupation within three years”, *Independent*, Aralık 30, 2014, Erişim Tarihi: Aralık 12, 2016, <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/un-rejects-palestinian-resolution-to-end-israels-occupation-9951031.html>.

²² Oslo II Anlaşması’nın 31. Maddesi’ne göre iki taraf da nihai statü görüşmeleri sonuçlanıncaya kadar Batı Şeria ve Gazze’nin statüsünü değiştirecek bir adım alma girişiminde bulunmayacaktır. “Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip”, Eylül 28, 1995, Erişim Tarihi: Nisan 7, 2017, <http://www.unsco.org/Documents/Key/Israeli-Palestinian%20Interim%20Agreement%20on%20the%20West%20Bank%20and%20the%20Gaza%20Strip.pdf>.

2015 tarihinde mahkemeye resmen üye oldu.²³ Roma Statüsü ile 1 Temmuz 2002 tarihinde kurulan UCM, taraf ülkelerin topraklarında işlenen soykırım, insanlığa karşı suç, savaş ve saldırı suçlarını işleyen bireyleri yargılamaktadır. Filistin Yönetimi'nin UCM'ye resmen üye olması ABD ve İsrail tarafından büyük bir tepkiyle karşılandı²⁴, zira Filistin'in mahkemeye üyeliği İsrail'i de ilgilendiren hukuki bir durum yaratmaktadır. Her ne kadar İsrail Devleti UCM'ye üye olmaması nedeniyle mahkemede yargılanamayacak olsa da Filistin yönetimi 1 Nisan 2015 tarihi itibarıyla Filistin topraklarında "savaş suçu" işleyen İsrail vatandaşları hakkında dava açabilecek ve hatta UCM Filistin'in talebi olmadan da gerekli gördüğü takdirde İsrail vatandaşları hakkında soruşturma başlatabilecektir.²⁵

Elbette Filistin'in UCM'ye üye olmak için çaba göstermesinin altında yatan farklı nedenler vardır. Bu nedenlerin ilki İsrail'i uluslararası alanda izole etmek ve yalnızlaştırmak, ikincisi de İsrail'in işgalinin bedelini ağırlaştırmak olarak özetlenebilir. Mahmud Abbas'ın 2012 yılından itibaren özellikle uluslararası platformlarda yaptığı başarılı diplomatik girişimlerin devamı olarak görülebilecek olan başvuru sayesinde İsrail siyasetinin meşruiyeti hem ulusal hem de uluslararası alanda sorgulanır hale gelmiştir.

Filistin Devleti üyeliğe kabulünün hemen ardından Haziran 2015 tarihinde İsrail'in Filistin topraklarında gerçekleştirdiği hak ihlallerini içeren suç dosyasını UCM'ye teslim ederek hukuki süreci başlatmıştır. Filistin, UCM'ye yaptığı başvuruda, 13 Haziran 2014 itibarıyla Filistin topraklarında mahkemenin otoritesini kabul ettiğini duyurmuş ve İsrail'in son Gazze operasyonunu²⁶ da UCM'nin incelemesini istediğini ifade etmişti. Dosyada İsrail hapishanelerindeki Filistinliler, Batı Şeria'daki Yahudi yerleşim yerleri ve Gazze Şeridi'ne yönelik saldırılara ilişkin ihlaller ve belgeler bulunmaktadır.²⁷

²³ "Filistin Resmen UCM Üyesi", *Al Jazeera Turk*, Nisan 1, 2015, Erişim Tarihi: Nisan 5, 2017, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/filistin-resmen-ucm-uyesi>.

²⁴ John Hudson, "Israel, US Slam Palestinian Bid to Join International Criminal Court", *Foreign Policy*, December 31, 2014, Erişim Tarihi: Ekim 17, 2016, <http://foreignpolicy.com/2014/12/31/israel-u-s-slam-palestinian-bid-to-join-international-criminal-court/>.

²⁵ Marit Aasbø, "How Can the International Criminal Court Exercise Jurisdiction in the Occupied Palestinian Territory?", (M.A. Thesis, University of Bergen, 2014), <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/9364/129435177.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, ss: 22-26.

²⁶ Koruyucu Hat Operasyonu

²⁷ "Alleged crimes committed in the occupied Palestinian territory, including East Jerusalem, since 13 June 2014", *International Criminal Court*, Erişim Tarihi: Kasım 5, 2016, <https://www.icc-cpi.int/palestine>, "ICC Report on Preliminary Examination Activities", *International Criminal Court, The Office of the Prosecutor*, (2015), Erişim Tarihi: Kasım 13, 2016, <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/OTP-PE-rep-2015-Eng.pdf>.

Filistin’in UCM nezdindeki bu çabalarının olası sonuçları üzerine de farklı görüşler mevcuttur. Bazı akademisyenler UCM’de açılan bu davaların sonuçlarının İsrail-Filistin meselesine bir katkı sunmayacağını, bu konuda sağlıklı bir çözüm üretmeyeceğini söylemektedirler. Zira çatışmanın bu şekilde daha da politize olması ve dolayısıyla da zaten pürüzlü olan barış yolundan uzaklaşması çok mümkün gözükmektedir. Ancak olaya daha farklı bir açıdan bakan bir grup ise İsrail’in bu yolla uluslararası alanda meşruiyetini yitireceğini ve barış masasına oturmak zorunda kalacağını söylerken²⁸ 1980’lerde Güney Afrika’ya yönelik yapılan ekonomik yaptırımları örnek göstererek bu tarz diplomatik bir girişimin aparteid rejiminin üzerinde kurduğu baskıya işaret etmektedirler.

Görüldüğü üzere, Filistin yönetiminin Arap Baharı’ndan önce uluslararası alanda başlayan diplomatik çabaları Arap Baharı’nın getirdiği olumlu hava ile ivme kazanmış, uluslararası toplum üzerinden İsrail’e baskı kurma çabaları oldukça sınırlı da olsa ses getirmeyi başarmıştır. Ancak her ne kadar BM’deki oylama sonuçları seçimleri sürekli erteleyerek halkının gözünde meşruiyetini yitiren Filistin liderliğinin büyük bir başarısı olarak kabul edilmiş olsa da alınan karar Filistin’in devlet olma yolundaki en önemli engelleri aşmasına yeterli değildir.²⁹ Zira, Filistin fiili olarak işgal altındadır ve 1988’de olduğu gibi son yapılan oylama sonucunda verilen kararda da Filistin Devleti’nin sınırları tanımlanmamıştır.

İsrail Siyaseti ve Kaybedilen Barış

25 Ocak 2006 tarihinde yapılan Filistin parlamento seçimlerini Hamas’ın kazanmasının ardından Fetih ile Hamas arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve Filistin fiili olarak Gazze’de Hamas’ın ve Batı Şeria’da Fetih’in etkin olduğu iki yönetim bölgesine ayrılmıştı. Hatırlayacak olursak Arap Baharı’nın etkisiyle sokağa çıkan Filistinli göstericilerin en önemli taleplerinden birisi bu iki başlı yönetim krizine bir son verilmesi, Hamas ve Fetih’in bir araya gelerek ortak bir kabine kurmalarıydı. Ancak her ne kadar Hamas ve Fetih liderleri halktan gelen bu talepleri dinleyerek aralarındaki anlaşmazlıklara bir çözüm bulabilmek için Mayıs 2011’de Mısır’ın ve Şubat 2012’de ise Katar’ın arabuluculuğunda yapılan uzlaşma görüşmelerine katılmalarına rağmen, bu toplantılarda dile getirdikleri ve üzerinde mutabakata vardıkları noktaları hayata geçirememişlerdir. İki grubun bir araya gelip birlik hükümeti kurması ve bir

²⁸ “Will ICC membership help or hinder the Palestinians’ cause?”, *BBC News*, April 1, 2015, Erişim Tarihi: Kasım 7, 2016, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-30744701>.

²⁹ Uluslararası hukukta bir devlet olmanın şartları hususunda referans olarak kabul edilen 1933 yılında imzalanmış olan “Devletlerin Hakları ve Görevleri için Montevideo Konvansiyonu”na göre, bir devletin devlet olarak kabul edilebilmesi için sürekli nüfusunun, tanımlanmış topraklarının, hükümetinin ve diğer ülkelerle ilişki kurma kapasitesinin olması gerekmektedir. Bilindiği gibi Filistin’de iki farklı yönetim vardır ve devletin toprakları henüz tanımlanmamıştır.

uzlaşma metni imzalayabilmeleri ancak 2014 yılında gerçekleşse de 2 Haziran 2014 tarihinde kurulan uzlaşma hükümeti İsrail'in Gazze ablukası nedeniyle görevini yerine getirememiştir.

İsrail Arap Baharı'na ilk günden beri kuşkuyla yaklaşmış, bölgedeki statükonun bozulmasından endişelenmiş ve daha da önemlisi Mısır gibi en önemli müttefiklerinden birisindeki iktidar değişikliğine olumsuz tepki göstermiştir.³⁰ İsrail hükümetlerinin Arap Baharı sonrasında Filistin-İsrail çatışmasının bölgedeki öneminin azalmasından oldukça memnun olduğu söylenebilir. 2000 yılında çıkan İkinci İntifada'nın ardından başarısızlığa uğrayan Oslo Barış Süreci sonrasında İsrail, Yol Haritası gibi yeni barış girişimlerini açıkça reddetmese de kapsamlı bir barış konusunda çok da istekli olmadığını göstermiştir. 2006 yılında Filistin'de Hamas'ın iktidara gelmesi ve bu duruma uluslararası toplumun tepki göstermesi ile İsrail Filistin'de ve uluslararası alanda elini güçlendirmiş, 2010 yılına gelindiğinde ise iki taraf arasındaki doğrudan görüşmeler sona erdirilmiştir.³¹ Bu sürecin ardından, özellikle de Arap Baharı'ndan sonra İsrail'in Filistin'e yönelik hak ihlallerinin artarak devam ettiğini söylemek mümkündür.

Arap Baharı sonrasında İsrail'in Gazze'ye yönelik düzenlediği 14 Kasım 2012 tarihli Bulut Sütunu ve 17 Temmuz 2014 tarihli Koruyucu Hat Operasyonları da Filistin-İsrail çatışmasında bu dönemde çok büyük bir değişikliğinin olmadığını bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Gerçekleşen bu çatışmalar daha önceki operasyonlar ve çatışmalarla nedenleri, aktörleri ve sonuçları düşünüldüğünde paralellik göstermektedir. Neticede iktidardaki İsrail hükümetleri güvenlik söylemleri çerçevesinde oy kazanmaya devam ederken Hamas da öldürülen siviller üzerinden güç kazanarak yeniden meşruiyet zemini oluşturmuştur, bir başka ifadeyle her iki taraf da süregiden savaş/çatışma ortamından beslenmeye ve güçlenmeye devam etmiştir. Dolayısıyla bölgede yaşanan değişimlerin Filistin-İsrail çatışmasının bu boyutunda pek çok şey değiştirmedeği söylenebilir.

Çok boyutlu ve çok aktörlü bir sorun olan Filistin-İsrail çatışmasında şüphesiz ABD siyasetinden ve barış sürecindeki rolünden bahsetmemek mümkün değildir. Başkanlığının ilk döneminde Filistin-İsrail barışı için çok çaba sarfetmeyen Barack Obama, ikinci başkanlık döneminde özellikle de 2012 yılı boyunca iki-devletli çözüm temelli bir barış için taraflar üzerinde yoğun bir

³⁰ Andrea Dessì, "Israel and the Palestinians After the Arab Spring: No Time for Peace", *IAI Working Papers* 12, Mayıs 16, 2012, Erişim Tarihi: Mart 28, 2017, <http://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1216.pdf>.

³¹ Özlem Tür, "What Lies Ahead for the Palestinian Issue in 2013- Opportunities and Challenges", *Ortaoğu Analiz*, 5, (2013), s. 26.

diplomatik baskı kurmaya çalıştı.³² Ancak İsrail, Fetih ve Hamas yönetimleri bir uzlaşma hükümetinin kurulması üzerine anlaşmaya vardıldıktan hemen sonra Hamas ile aynı masaya oturmayacağını belirterek masadan kalktı. Temmuz 2013'te ABD Dışişleri Bakanı Kerry bölgede barış görüşmelerine geri dönebilmek için bir dizi diplomatik girişimde bulunsa da bu çabaların başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir.³³

Seçim kampanyasında ABD'nin İsrail'deki büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıyacağı vaadinde bulunan ve İran'la imzalanan nükleer anlaşmanın geçersiz olacağını söyleyen Cumhuriyetçi Parti adayı Donald Trump'ın Kasım 2016 seçimlerinde ABD başkanı seçilmesi İsrail'de büyük memnuniyet yarattı. Ancak Trump henüz yemin edip görevi devralmadan önce 23 Aralık 2016 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nde, İsrail'in Batı Şeria'da yerleşim yerleri inşa etmesine son vermesini öngören 2334 sayılı karar tasarısının oylanması ve oylama sonucunda tasarının 15 üyeli BM Güvenlik Konseyi'nin 14 üyesinin olumlu oyuyla ve ABD'nin çekimser kalmasıyla kabul edilmesi tüm dünyada şaşkınlıkla karşılandı. Her ne kadar ABD'nin seçilmiş -ancak henüz yemin etmemiş- başkanı Donald Trump ve İsrail yönetimi mevcut ABD yönetiminden tasarının veto edilmesini talep etse de Obama yönetimi beklentileri boşa çıkararak tasarının çıkmasını engellemedi. Malezya, Senegal, Yeni Zelanda ve Venezuela tarafından hazırlanan tasarıda, İsrail'in Batı Şeria'da inşa ettiği yeni yerleşim yerleri uluslararası hukuku ihlâl edilmesi olarak değerlendirilmekte ve iki devletli çözümün önünde bir engel olarak nitelendirilmektedir.³⁴ Elbette bu kararın diğerleri gibi yalnızca sembolik bir önemi olduğu söylenebilir, zira uluslararası toplum bu kararla İsrail'e yönelik bir yaptırım uygulamamaktadır. ABD Başkanı Barack Obama görevini Donald Trump'a devretmeden kısa bir süre önce "İsrail-Filistin meselesinde iki devletli çözüm için zamanın geçmesinden endişe ediyorum."³⁵ diyerek Trump yönetiminin soruna yönelik tutumunu eleştirmiş bu konuda karamsar bir tablo çizmiştir.

Öte yandan İsrail'de 17 Mart 2015 tarihinde yapılan erken seçimlerin sonucunda Likud Partisi lideri Benjamin Netanyahu'nun koalisyon hükümeti

³² Hilary Leila Krieger, "Arab Spring must not push peace process off agenda", *Jerusalem Post*, Ağustos 7, 2012, Erişim Tarihi: Şubat 12, 2017, <http://www.jpost.com/International/Article.aspx?id=276636>.

³³ Norman G. Finkelstein, Mouin Rabbani ve Jamie Stern-Weiner, "Palestine After the Arab Spring", *Insight Turkey*, 17:3 (2015), ss. 25-26.

³⁴ "UN Security Council Resolution 2334 (2016) Adopted by the Security Council at its 7853rd meeting, on 23 December 2016", *UN Security Council*, Aralık 23, 2016, Erişim Tarihi: Mart 31, 2017, <http://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf>.

³⁵ "Obama: İsrail-Filistin meselesinde çözüm için zamanın geçmesinden endişe ediyorum", *Habertürk*, Ocak 19, 2017, Erişim Tarihi: Mart 28, 2017, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1357521-obama-israil-filistin-meselesinde-cozum-icin-zamanin-gecmesinden-endise-ediyorum>.

kurduğunu görüyoruz. 2009'da Bar-Ilan Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada Filistin-İsrail meselesinde iki devletli çözümü savunan Netanyahu'nun³⁶ 17 Mart seçimlerinden bir gece önce televizyonda verdiği bir röportajda seçimlerde kazanarak başbakan olması halinde bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasına izin vermeyeceğini söylemesi hem Filistin'de hem de uluslararası toplumda çok etkisi yaratırken³⁷ bu konuşma yeni hükümetin bundan sonra atacağı adımlar hakkında da ipuçları vermektedir. Daha önce de belirtildiği gibi İsrail özellikle Filistin Devleti'nin BM'de tanınmasının ardından Doğu Kudüs'teki yerleşimlerinin inşasına hızla devam etmektedir. Bu inşaatlara ek olarak Mart 2017'de İsrail parlamentosu 20 yıl sonra ilk kez Batı Şeria'da yeni yerleşimlerin yapılmasını onaylayarak çözümsüzlük düğümüne bir ilmek daha atmıştır.³⁸ Her ne kadar bu dönemde Filistin yönetiminin diplomatik olarak İsrail'i uluslararası alanda izole etme ve baskı kurma çabaları devam etse de İsrail yönetimi gerek yerleşimlerin inşaatlarına hızla devam etmesiyle gerekse Filistinlilere yönelik şiddetini arttırmasıyla iki devletli bir çözüm çerçevesinde kapsamlı bir barış sürecine bir süre daha yanaşmayacağını göstermektedir. Kısacası, yukarıda özetlenmeye çalışılan uluslararası gelişmelere ve Arap Baharı sonrası dönemde barış görüşmelerindeki başarısızlığa bakılacak olursa Arap Baharı'nın devam eden bir Arap-İsrail barış sürecine kalıcı, kapsamlı ve olumlu bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Sonuç

Çok boyutlu ve çok aktörlü olması nedeniyle Orta Doğu'daki en karmaşık sorunlardan biri olarak kabul edilen Filistin-İsrail çatışmasının bölgeyi siyasi olarak dönüştüren halk ayaklanmalarından etkilenmediğini söylemek mümkün değildir. Arap Baharı'nın Filistin topraklarındaki etkisini üç boyutta ele alan bu çalışmada ilk olarak Filistin'deki halk hareketleri ve bu hareketlerin Filistin siyaseti üzerindeki etkisi incelenmiştir. Filistin'in siyasi bölünmüşlüğüne, varolan adaletsizliğe ve yozlaşmaya karşı duran gençlerin talepleri ile 2011 yılında başlayan protesto gösterileri her ne kadar küçük adımlar atılsa da Filistin özelindeki sorunlar nedeniyle somut bir karşılık bulamamış ve Filistin siyasetini dönüştürememiştir, diğer bir deyişle Filistin halkının demokratik talepleri bir başka bahara ertelenmiştir.

Bu dönemde Filistin Otoritesi'nin uluslararası alanda yaptığı diplomatik girişimler neticesinde 2012 yılında Filistin Devleti'nin BM Genel Kurulu

³⁶ "Full Text of Netanyahu's Foreign Policy Speech at Bar Ilan", *Haaretz*, Haziran 14, 2009, Erişim Tarihi: Nisan 2, 2017, <http://www.haaretz.com/news/full-text-of-netanyahu-s-foreign-policy-speech-at-bar-ilan-1.277922>.

³⁷ "Netanyahu: Seçilirse Filistin devleti olmayacak", *BBC Türkçe*, Mart 17, 2015, Erişim Tarihi: Nisan 2, 2017, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150316_filistin_devlet.

³⁸ "İsrail'den, Batı Şeria'da 20 yılın ardından ilk yeni yerleşimlere onay", *BBC Türkçe*, Mart 31, 2017, Erişim Tarihi: Mart 22, 2017, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39451258>.

tarafından tanınması ve uluslararası toplumun, özellikle de Avrupa Birliği üyesi devletlerin Filistin'e verdiği destek en dikkat çeken gelişmeler olmuştur. Uluslararası toplumun desteği Filistin hükümetinin meşruiyet sorununu bir süre için çözerken aynı zamanda Filistin'in geleceği açısından yeni umutların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Tüm bu olumlu gelişmeler Arap Baharı'nın etkisi olarak yorumlansa da alınan kararlar sembolik olmaktan öteye gidememiştir, zira İsrail'i hukuki olarak zorlamamaktadır. Filistin Devleti'nin UCC'ye üyeliği belki de bu süreçte somut bir netice getirebilecek en önemli gelişme olarak değerlendirilebilir. Filistin'in yaptığı başvuruların sonuçlarının İsrail'i nasıl etkileyeceği önümüzdeki günlerde belli olacaktır.

Arap Baharı'nın Filistin siyasetini farklı boyutlarıyla etkilediği açıkça görülse de İsrail'in son gelişmelere tepkileri ve barıştan uzaklaşan siyaseti Filistin-İsrail çatışmasını giderek daha çözümsüz bir noktaya getirmiştir. Halkın adalet ve özgürlük talepleri siyaset yapıcılar üzerinde Filistin topraklarında iki devletli çözüm temelinde kapsamlı, kalıcı ve çok taraflı bir barışın tesis edilmesine yönelik bir baskı yaratamamıştır. Suriye İç Savaşı'nın yarattığı problemlerin ardından Filistin sorunun bölgede ikincil hale gelmesi ve ABD'de İsrail'in muhafazakar politikalarını açıkça destekleyen Trump yönetiminin iktidara gelmesi meselenin bu çözümsüz noktada bir süre daha kalacağını göstermektedir.

Kaynakça

Aasbø, Marit. “How Can the International Criminal Court Exercise Jurisdiction in the Occupied Palestinian Territory?”. (M.A. Thesis, University of Bergen, 2014).
<https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/9364/129435177.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, ss: 22-26.

“Agreement between Fatah and Hamas Cairo”. Mayıs 3, 2011. Erişim Tarihi: Ocak 18, 2017.
http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/OPt_AgreementFatahHamas2011.pdf.

Al-Ghoul, Asmaa. “Is this Palestine's Arab Spring?”. *Al-Monitor*. Aralık 7, 2015. Erişim Tarihi: Aralık 25, 2016. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/12/palestinian-intifada-arab-spring.html#ixzz4czgQz00>.

“Alleged crimes committed in the occupied Palestinian territory, including East Jerusalem, since 13 June 2014”. *International Criminal Court*. Erişim Tarihi: Kasım 5, 2016. <https://www.icc-cpi.int/palestine>.

“Application of the State of Palestine for Admission to Membership in the United Nations”. *The President of the General Assembly*. Eylül 23, 2011. Erişim Tarihi: Ekim 28, 2016.

<http://www.un.org/en/ga/president/66/Letters/PDF/Palestine%20Application%20for%20Admission%20-%202023%20September%202011.pdf>.

Ashram, Hanan ve Muasher, Marwan. "Palestine and the Arab Spring". *Carnegie Endowment for International Peace*. Mayıs 27, 2001. Erişim Tarihi: Aralık 27, 2016, <http://carnegieendowment.org/2011/05/27/palestine-and-arab-spring-event-3269>.

Bailey, Pam. "Palestinians call for unity protest on 15 March". *The Electronic Intifada*. Şubat 28, 2011. Erişim Tarihi: Aralık 2, 2017. <http://electronicintifada.net/content/palestinians-call-unity-protest-15-march/9249>.

Balousha, Hazem. "From Ramallah to Gaza: Palestinian youth on social media", *Arab Media Report*. Ekim 17, 2003. Erişim Tarihi: Aralık 18, 2016. <http://arabmediareport.it/en/tra-ramallah-e-gaza-i-giovani-palestinesi-sono-sui-social-network/>.

Buncombe, Andrew. "UN rejects Palestinian resolution to end Israel's occupation within three years". *Independent*. Aralık 30, 2014. Erişim Tarihi: Aralık 12, 2016. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/un-rejects-palestinian-resolution-to-end-israels-occupation-9951031.html>.

Dessi, Andrea. "Israel and the Palestinians After the Arab Spring: No Time for Peace". *IAI Working Papers 12*. Mayıs 16, 2012. Erişim Tarihi: Mart 28, 2017, <http://www.iai.it/sites/default/files/iaiw1216.pdf>.

Doherty, Regan. "Qatar: Arab Spring makes Israeli-Palestinian peace more pressing". *Reuters*. Mayıs 20, 2013. Erişim Tarihi: Aralık 22, 2016. <http://www.reuters.com/article/2013/05/20/us-qatar-arabs-israel-idUSBRE-94J0NW20130520>.

Ezzat, Ashraf. "Third Intifada Underway". *Dissident Voice*. Mayıs 9, 2011. Erişim Tarihi: Ekim 22, 2015. <http://dissidentvoice.org/2011/05/third-intifada-underway/>.

"Filistin Resmen UCM Üyesi". *Al Jazeera Turk*. Nisan 1, 2015. Erişim Tarihi: Nisan 5, 2017. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/filistin-resmen-ucm-uyesi>.

Finkelstein, Norman G., Rabbani, Mouin ve Stern-Weiner, Jamie. "Palestine After the Arab Spring". *Insight Turkey*. 17:3 (2015).

"Full Text of Netanyahu's Foreign Policy Speech at Bar Ilan". *Haaretz*. Haziran 14, 2009. Erişim Tarihi: Nisan 2, 2017. <http://www.haaretz.com/news/full-text-of-netanyahu-s-foreign-policy-speech-at-bar-ilan-1.277922>.

Høigilt, Jacob. “Why is there no third intifada? An analysis of youth activism in the West Bank”. *Peace Research Institute Oslo (PRIO)*. (2013). Erişim Tarihi: Ekim 22, 2016. http://www.hf.uio.no/ikos/english/research/projects/new-middle-east/publications/2013/5_hoigilt.pdf.

Hudson, John. “Israel, US Slam Palestinian Bid to Join International Criminal Court”. *Foreign Policy*. December 31, 2014. Erişim Tarihi: Ekim 17, 2016. <http://foreignpolicy.com/2014/12/31/israel-u-s-slam-palestinian-bid-to-join-international-criminal-court/>.

“ICC Report on Preliminary Examination Activities”. *International Criminal Court. The Office of the Prosecutor* (2015). Erişim Tarihi: Kasım 13, 2016. <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/OTP-PE-rep-2015-Eng.pdf>.

“Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip”. Eylül 28, 1995. Erişim Tarihi: Nisan 7, 2017. <http://www.unsco.org/Documents/Key/Israeli-Palestinian%20Interim%20Agreement%20on%20the%20West%20Bank%20and%20the%20Gaza%20Strip.pdf>.

“Is This a Palestinian Spring, Or a Coming Third Intifada?”. *Al Monitor*. Ekim 3, 2012. Erişim Tarihi: Ekim 22, 2015. <http://www.al-monitor.com/pulse/ru/politics/2012/10/new-palestinian-intifada>.

“İsrail'den, Batı Şeria'da 20 yılın ardından ilk yeni yerleşimlere onay”. *BBC Türkçe*. Mart 31, 2017. Erişim Tarihi: Mart 22, 2017. <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39451258>.

Krieger, Hilary Leila. “Arab Spring must not push peace process off agenda”. *Jerusalem Post*. Ağustos 7, 2012. Erişim Tarihi: Şubat 12, 2017. <http://www.jpost.com/International/Article.aspx?id=276636>.

Leech, Philip. “Who owns “the spring” in Palestine? Rethinking popular consent and resistance in the context of the “Palestinian State” and the “Arab Spring”. *Democratization*. 22: 6. (2015).

Lynch, Marc. “Obama’s “Arab Spring”?”, *Foreign Policy*. Ocak 6, 2011. Erişim Tarihi: Mart 22, 2017, <http://foreignpolicy.com/2011/01/06/obamas-arab-spring/>.

Martins, Bruno Oliveira. “‘A Sense of Urgency’: The EU, EU Member States and the Recognition of the Palestinian State”. *Mediterranean Politics*, 20:2, (2015).

“Netanyahu: Seçilirsem Filistin devleti olmayacak”. *BBC Türkçe*. Mart 17, 2015. Erişim Tarihi: Nisan 2, 2017. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150316_filistin_devlet.

“Obama: İsrail-Filistin meselesinde çözüm için zamanın geçmesinden endişe ediyorum”. *Habertürk*. Ocak 19, 2017. Erişim Tarihi: Mart 28, 2017. <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1357521-obama-israil-filistin-meselesinde-cozum-icin-zamanin-gecmesinden-endise-ediyorum>.

Pratt, Nicola. “The “Arab Spring” and the Israel-Palestine Conflict: Settler Colonialism and Resistance in the Midst of Geopolitical Upheavals”. *Ortadoğu Etütleri*. 5:1, (2013).

“President says Palestinian Spring has begun”. *Ma'an News Agency*. Eylül 5, 2012. Erişim Tarihi: Ocak 17, 2017. <http://www.maannews.com/Content.aspx?id=517618>.

“Question of Palestine”. *UN General Assembly*. Aralık 15, 1988. Erişim Tarihi: Aralık 12, 2016. <http://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r177.htm>.

“Resolution adopted by the General Assembly on 29 November 2012”. *UN General Assembly*. Aralık 4, 2012. Erişim Tarihi: Kasım 12, 2016. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/67/19.

Salem, Walid. “The Arab Revolutions from a Palestinian Perspective”, *Palestine-Israel Journal*, 18 (2012). Erişim Tarihi: Ocak 21, 2017. <http://www.pij.org/details.php?id=1419>,

Sherwood, Harriet. “Binyamin Netanyahu attacks Arab spring uprisings”. *The Guardian*, Kasım 24 2011. Erişim Tarihi: Aralık 22, 2016. <https://www.theguardian.com/world/2011/nov/24/israel-netanyahu-attacks-arab-spring>.

“The Palestine Papers”. *Al Jazeera*. Ocak 23, 2011. Erişim Tarihi: Aralık 28, 2016. <http://www.aljazeera.com/palestinepapers/>.

“The Palestinian Protests of September 2012: The Birth of a Social Protest Movement”. *Arab Centre for Research and Policy Studies*. Eylül 17, 2012. Erişim Tarihi: Mart 22, 2017. <http://english.dohainstitute.org/release/94454f0f-ed0b-40c1-b9b3-58c5b6f0b525>.

Tür, Özlem. “What Lies Ahead for the Palestinian Issue in 2013- Opportunities and Challenges”. *Ortadoğu Analiz*. 5, (2013).

“UNESCO votes to admit Palestine as full member”. *UN News Centre*. Mart 31, 2011. Erişim Tarihi: Kasım 1, 2016. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=40253#.WPGAvGUoPFI>.

“UN Security Council Resolution 2334 (2016) Adopted by the Security Council at its 7853rd meeting, on 23 December 2016”. *UN Security Council*. Aralık 23, 2016. Erişim Tarihi: Mart 31, 2017. <http://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf>.

Waked, Ali. “Palestinian local elections postponed”. *Ynetnews*. Haziran 10, 2010. Erişim Tarihi: Kasım 17, 2016. <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3903431,00.html>.

“Will ICC membership help or hinder the Palestinians' cause?”. *BBC News*. April 1, 2015. Erişim Tarihi: Kasım 7, 2016. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-30744701>.